

21.08.2012

Opetus- ja kulttuuriministeriö
PL 29
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite OKM 53/040/2012

Asia **Lausunto toimenpideohjelman ehdotuksesta saamen kielen elvyttämiseksi,
OKM/53/040/2012**

TAITEEN KESKUSTOIMIKUNNAN MONIKULTTUURISUUSJAOSTON LAUSUNTO

Tähän lausuntoon on koottu esitetyt tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset, webropol-kyselyn kysymykset ja taiteen keskustoimikunnan monikulttuurisuusjaoston vastaukset kyselyyn.

Vastauksia varten monikulttuurisuusjaosto on kuullut Lapin taidetoimikuntaa, tutkija Kaija Rensujeffia ja Taiteen keskustoimikunnan puheenjohtajaa Piia Rantala-Korhosta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama työryhmä jätti ehdotuksensa saamen kielen elvyttämishajelmaksi 2.3.2012 (opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:7). Työryhmä arvioi saamen kielten tilannetta ja sen parantamiseksi tehtyjä toimenpiteitä kaikkien kolmen Suomessa puhutun saamen kielen osalta ja laati toimeksiantonsa mukaisesti ehdotuksen kokonaisvaltaiseksi ja pitkäjänteiseksi saamen kielen elvyttämishajelmaksi. Työryhmä määritteli saamen kielen elvyttämisen keskeiset haasteet ja vision sekä esitti valituille painopistealueille 30 konkreettista toimenpidettä.

KESKEISET HAASTEET JA VISIO

Työryhmän näkemyksen mukaan saamen kielen elpyminen edellyttää seuraavaa:

- 1) tehokkaaksi kielenelvyttämistoimeksi osoittautunut kielipesätoiminta vakiintuu ja laajenee sekä päivähoitoa on tarjolla lain edellyttämällä tavalla;
- 2) saamen kielen opetusta kehitetään koko maassa ja etäyhteyksiä hyödyntävä saamen kielen opetusta tukeva järjestelmä otetaan käyttöön;
- 3) koulutusjärjestelmä tuottaa nykyistä enemmän ja monipuolisemmin saamen kieltä osaavia eri alojen ammattilaisia toimimaan erityisesti opetus- ja asiakaspalvelutehtävissä;
- 4) koltansaamen kielen elvyttämiseksi toteutetaan erityistoimenpiteitä, jotta kielen käyttö ja opiskelu lisääntyy;
- 5) saamen kielilaki toteutuu täysimääräisesti saamelaiden kotiseutualueella ja viranomaiset edistävät saamen kielen käyttöä aktiivisesti;
- 6) saamenkielisiä radio-, tv- ja internet-sisältöjä lisätään huomattavasti;
- 7) saamen kielen huoltoa, tallentamista ja tutkimusta kehitetään ja tutkimustulokset ja -aineistot ovat helposti hyödynnettävissä;
- 8) saamelaistaiteen ja kulttuurin tukea lisätään
- 9) saamen kieltä ja kulttuuria tukeva rajat ylittävä yhteistyö on vakiintunut ja luo uusia vahvoja saamenkielisiä ympäristöjä.

Pidättekö ehdotettuja tavoitteita riittävinä ja tarkoituksenmukaisina saamen kielen elvyttämisen kannalta?

Taiteen keskustoimikunnan monikulttuurisuusjaosto pitää ehdotettuja tavoitteita sinänsä hyvinä, mutta painotusta liiaksi pelkkään kieleen keskittyvänä ja toimenpiteitä joiltakin osin riittämättöminä. Saamen kielen säilymisen perusedellytys on saamelaisen kulttuurin säilyminen. On korostettava kulttuurin merkitystä ja lisättävä toimenpiteitä perinteisten taitojen ja taiteen elvyttämiseksi ja tukemiseksi. Tärkeä tavoite on myös turvata Euroopan ainoan säilyneen alkuperäiskansan itsemääräämisoikeus ja edellytykset perinteisen elämäntavan jatkamiseen, jotta kieli ja kulttuuri säilyisivät elävinä. ILO-sopimus on allekirjoitettava hallitusohjelman mukaisesti.

Saamen kieltä on voitava käyttää mahdollisimman monessa yhteydessä; se turvaa kielen kehityksen ja tarjoaa saamelaisille työmahdollisuuksia omalla äidinkielellään. Ruotsin kielen asemaa kansalliskielenä vahvistaa sen opetus peruskoulussa kaikille yhteisenä oppiaineena. Saamelaiskulttuuri ja saamen kieli pitäisi saada myös mukaan peruskoulun opetussuunnitelmaan. Saamelaisen elämäntavan opettaminen olisi luonteva tapa opettaa kaikkia suomalaisia ymmärtämään luonnon rajallista kestokykyä.

Saamelaiskulttuurin vahvistaminen ei ole vain saamelaisyhteisön asia; vastuu on yhteinen. Demokratiassa enemmistö päättää myös vähemmistöjen asioista – siksi enemmistön on tunnettava vähemmistöjen kulttuurien perusteet. Saamelaisten itsemääräämisoikeus jää tyhjäksi kirjaimeksi ilman taloudellisia resursseja ja mahdollisuuksia perinteisen elämäntavan harjoittamiseen. Päätökset saamen kielen ja kulttuurin vahvistamisesta on tehtävä nyt, muuten lapsenlapsemme voivat tutustua niihin enää museoissa.

Tukijärjestelmän kehittäminen perinteisiä elinkeinoja harjoittaville on tärkeä toimenpide tulevaisuudessa, sillä erityisesti perinteisten elinkeinojen harjoittajat pitävät kulttuurin ja kielet elävinä. Ilman perinteisiä elinkeinoja saamelaiskulttuurit ja -kielet katoavat. Saamelainen käsityö, duodji, on tässä suhteessa avainasemassa samoin kuin poronhoito ja muut luontaiselinkeinot.

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

I Vahvistetaan saamenkielistä varhaiskasvatusta ja kielipesätoimintaa

Ehdotus 1

Kielipesätoiminnan laajentuessa valtion talousarviossa kielipesätoiminnan kehittämiseksi osoitettua määrärahaa korotetaan 700 000 euroon valtion vuoden 2013 talousarviossa. Siten kielipesätoiminta mahdollistetaan myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella ja mahdollistetaan kielipesäohjaajan palkkaaminen, joka kehittää kielenoppimisen pedagogisia menetelmiä yhteistyössä kielipesien työntekijöiden kanssa ja tukee vanhempia. Vastaa: OKM ja saamelaiskäräjät

Ehdotus 2

Varhaiskasvatustalain valmistelussa otetaan huomioon saamenkielisen varhaiskasvatuksen kehittämistarpeet. Saamelaisen varhaiskasvatussuunnitelman toimeenpanoa tehostetaan. Vastaa: OKM ja kunnat

Näkemyksenne varhaiskasvatusta ja kielipesätoimintaa koskevista toimenpide-ehdotuksista (1-2)?

On hyvä, että kielipesätoiminta laajenee kotiseutualueen ulkopuolelle, koska 2/3 saamelaisista asuu sen ulkopuolella. Myös muu saamenkielinen varhaiskasvatus pitää turvata erityisesti suurissa kaupungeissa (Helsinki, Oulu, Rovaniemi).

Kielipesäpaikkojen suunnittelussa tulee kiinnittää huomiota väestönkasvuun – Inarin kielipesissä ei ole riittävästi paikkoja.

II Kehitetään saamen kielen opetusta koko maassa

Ehdotus 3

Etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta kehitetään turvaamaan erityisesti saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella annettava saamen kielen opetus. Etäyhteyksiä hyödyntävää saamen kielen opetusta tarjotaan niihin kuntiin, joilla ei ole edellytyksiä järjestää lähiopetusta. Etäyhteyksiä hyödynnetään soveltuvin osin myös saamenkielisen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus laativat yhteistyössä Lapin

aluehallintoviraston ja saamelaiskäräjien kanssa suunnitelman etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen järjestämisestä vuoden 2013 loppuun mennessä.

Vastaa: OKM, OPH, Lapin aluehallintovirasto, saamelaiskäräjät ja opetuksen järjestäjät

Ehdotus 4

Selvitetään viimeistään vuoden 2013 loppuun mennessä mahdollisuuksia säätää kunnille velvollisuus järjestää perusopetuksessa saamen kielen opetusta saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella, mikäli vähintään kahden oppilaan huoltajat sitä pyytävät ja saame on yksi näiden oppilaiden perheiden kielistä.

Vastaa: OKM, Lapin AVI

Ehdotus 5

Selvitetään viimeistään vuoden 2013 loppuun mennessä mahdollisuutta muuttaa säännöksiä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 45 § siten, että se antaisi opetus- ja kulttuuriministeriölle mahdollisuuden myöntää harkinnan mukaan valtionavustusta saamenkielisestä ja saamen kielen opetuksesta esiopetuksessa, perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa aiheutuviin kustannuksiin myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Mahdollisuus koskisi kuntia, joissa on huomattava saamelaisväestö.

Vastaa: OKM ja saamelaiskäräjät

Ehdotus 6

Kasvatetaan saamenkielisen oppimateriaalin tuottamiseen tarkoitettua määrärahaa asteittain siten, että se on vuonna 2016 suuruudeltaan vähintään 800 000 euroa. Määrärahan kasvattaminen mahdollistaa inarin- ja koltansaamenkielisen oppimateriaalin lisäämisen ja oppimateriaalin kielenhuolto- ja terminologiatyön tehostamisen.

Vastaa: OKM ja OPH

Näkemyksenne saamen kielen opetusta koskevista toimenpide-ehdotuksista (3-11)?

Toimenpideohjelmassa todetaan, että lain ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan saamelaisoppilaiden opetuksessa tulee ottaa huomioon, että saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jolla on oma kieli ja kulttuuri. Samoin kerrotaan, että Saamelaiskäräjien raportin mukaan opetustilanteessa on nähtävissä sekä edistystä että huolestuttavia piirteitä. Edistysaskeleena mainitaan mm. saamenkielisen opetuksen laajeneminen kattamaan entistä useampia perusopetuksen aineita.

Taiteen keskustoimikunnan monikulttuurisuusjaosto on kuitenkin huolissaan saamelaisopetuksen opetussuunnitelmien sisällöistä. Erityisesti taide- ja taitoaineissa opetussuunnitelmien tulee pohjautua saamelaiskulttuuriin. Esimerkiksi käsitöissä opetuksen lähtökohtana pitää olla perinteiset saamenkäsityöt eli duodji ja musiikissa saamelaismusiikkia tulee käsitellä laajasti. Saamenkielisen opetuksen opetussisältöjen kehittäminen on välttämätöntä, jotta voidaan turvata elinvoimainen saamelaiskulttuuri.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen toiminta on oikeisiin alueisiin keskittyvää ja laadukasta. Tulevaisuudessa koulutuskeskuksessa tulee antaa myös saamelaismusiikin ja muiden alkuperäiskansojen musiikin opetusta. Opetus voidaan toteuttaa joko lyhytkursseina tai pitempiaikaisena jatko-opintoihin tähtäävänä koulutuksena. Tavoitteena on erityisesti kouluttaa saamelaismusiikin ammattilaisia ja sitä kautta myös saamelaismusiikin opettajia kouluihin ja kansalaisopistoihin.

Saamelaiskäräjien oppimateriaalitoimiston tulee tuottaa enemmän oppimateriaaleja taito- ja taideaineisiin. Oppimateriaalien lähtökohtana tulee olla saamelaiskulttuuri. Lukuaineiden lisäksi myös taito- ja taideaineiden opiskelu saamen kielellä tulee olla mahdollista – myös kotiseutualueen ulkopuolella.

Pelkkä saamenkielisten oppimateriaalien tuottamiseen tähtäävä rahoitus ei ole riittävä toimenpide. Saamenkielinen kaunokirjallisuus tarvitsee erityistukea. Saamelaisille kirjailijoille pitää perustaa oma tukimuoto, jonka jakamisessa huomioidaan kaikki saamen kielet. Myös muiden taiteenalojen taiteilijoiden tukeminen (muusikot, elokuvaohjaajat jne.) parantaa saamen kielten asemaa ja edistää niiden käyttöä.

Etäopetuksen laajamittainen kehittäminen on toimiva ratkaisu koko saamelaisväestön äidinkielen ja yleensä saamelaisten kielten ylläpitämiseen ja kehittämiseen nykytilanteessa. Jos kunnassa on yksikin saamelaislapsi, viranomaisen pitäisi löytää ratkaisu äidinkieliseen opetukseen. Etäopetus mahdollistaa interaktiivisen pienryhmäopetuksen ja turvaa jokaisen lapsen oikeuden opetukseen omalla äidinkielellä. Etäopetuksen kehittäminen ja vakiinnuttaminen osana opetussuunnitelmia pitää aloittaa viivyttämättä.

III Lisätään saamen kieltä osaavan pätevän varhaiskasvatus- ja opetushenkilöstön määrää

Ehdotus 12

Käynnistetään nykyisen saamenkielisen varhaiskasvatushenkilöstön ja opetushenkilöstön pätevöittämisohjelma vuoden 2013 alusta, joka mahdollistaa muodollisen kelpoisuuden saavuttamisen työn ohella opiskellen. Opinnot järjestetään monimuoto-opetuksena, joihin on mahdollista osallistua saamelaisten kotiseutualueella. Yhteistyötä saamenkielisen opettajakoulutuksen ja lastentarhaopettajakoulutuksen sekä saamen kielen ja saamenkielistä opetusta antavien koulujen ja päivähoidon kesken tiivistetään harjoittelumahdollisuuksien parantamiseksi ja opetuksen kehittämiseksi.

Vastaa: OKM, Oulun yliopisto/ Giellagas-instituutti, Lapin yliopisto, Lapin AVI

Ehdotus 13

Lisätään varhaiskasvatushenkilöstölle ja opetushenkilöstölle suunnattua saamen kielen täydennyskoulutusta, joka antaa valmiudet opettaa saamen kielellä. Järjestetään kaksi- ja monikielisyys- ja kielikylpyopetukseen sekä saamelaisten perinteisen tiedon siirtämiseen liittyvää täydennyskoulutusta varhaiskasvatushenkilöstölle ja perusopetuksen opettajille. Opettajien täydennyskoulutuksen suunnittelussa panostetaan sellaisten koulutuskokonaisuuksien ja -pedagogiikan luomiseen, joiden avulla viestinnällisyyttä opetuksessa vahvistetaan. Tavoitteena on, että oppilaat saavuttaisivat toiminnallisen kielitaidon. Valmennetaan kouluja ja perusopetuksen opettajia vastaanottamaan ja huomioimaan opetuksessa saamenkielisistä kielipesistä ja päivähoidosta tulevia lapsia. Opetus- ja varhaiskasvatushenkilöstön koulutuksessa kiinnitetään erityistä huomiota kielen oppimista vahvistaviin pedagogisiin käytäntöihin ja menetelmiin.

Vastaa: OKM, OPH, Lapin aluehallintovirasto, täydennyskoulutusorganisaatiot

Ehdotus 14

Selvitetään vuoden 2013 loppuun mennessä mahdollisuuksia kannustinjärjestelmän luomiseksi koulutetulle saamenkieliselle opetustoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle sen varmistamiseksi, että pätevällä henkilöstöllä on riittävästi halukkuutta työskennellä koulutustaan vastaavissa tehtävissä saamelaisten kotiseutualueella.

Vastaa: VM, työmarkkinajärjestöt, kunnat

Näkemyksenne saamen kieltä osaavan pätevän varhaiskasvatus- ja opetushenkilöstön määrän lisäämistä koskevista toimenpide-ehdotuksista (12-14)?

Taiteen keskustoimikunnan monikulttuurisuusjaosto korostaa, että on kiinnitettävä huomiota sekä kielen että kulttuurin vahvistamiseen ja opettamiseen. Ehdotukseen 13 pitää lisätä saamelaisten perinteisten taitojen siirtäminen: ”Järjestetään ... saamelaisten perinteisen tiedon (lisäys: ja perinteisten taitojen) siirtämiseen liittyvää täydennyskoulutusta varhaiskasvatushenkilöstölle ja perusopetuksen opettajille.”

Saamenkielisten opettajien koulutusta tulee järjestää pysyvästi myös saamelaisten kotiseutualueella.

IV Koltansaamen kieltä ja -kulttuuria elvytetään erityistoimenpitein

Ehdotus 15

Tuetaan koltasaamelaisen kieli- ja kulttuurikeskuksen perustamista Sevettijärvelle yhteistyössä kolttakulttuurisäätiön ja kolttien kyläkokouksen kanssa. Luodaan kolttakulttuurikeskuksen yhteyteen koltansaamenkielinen palvelu- ja kielenkäyttöympäristö. Keskukseen voidaan luoda erilaisia koltan saamenkielisiä palveluja ja perustetaan tietopalvelu.

Vastaa: OKM

Ehdotus 16

Tehostetaan koltansaamen kielen kerättyjen aineistojen (äänitemateriaali ja kirjallinen materiaali) analysointia ja tutkimusta päämääränä kielen parempi normittaminen. Tässä tarkoituksessa aineistoista laaditaan myös kattava tietokanta.

Vastaa: OKM Kotus, Oulun yliopisto / Giellagas-instituutti, Helsingin yliopisto, Lapin yliopisto, saamen kielen lautakunta

Ehdotus 17

Vahvistetaan koltansaamenkielistä radiotoimintaa lisäämällä koltansaamenkielisiä lastenohjelmia ja ajankohtaisohjelmia. Varmistetaan koltansaamenkielisten osuuksien mukanaolo saamenkielisissä lasten TV-ohjelmissa.

Vastaa: YLE

Näkemyksenne koltansaamen kieltä ja -kulttuuria elvyttäviä erityistoimenpiteitä koskevista ehdotuksista (15-17)?

Koltasaamelaisten kulttuurikeskus Sevettijärvelle pitää perustaa viivyttelemättä.

V Lisätään viranomaisten ja julkisyhteisöjen saamen kielen käyttöä

Ehdotus 18

Suositellaan viranomaisille ja muille julkisyhteisöille, joita saamen kielilaki koskee että ne valmistaisivat omaa toimintaansa koskevan saamen kielen toimintasuunnitelman sekä huomioisivat saamen kielen yhdenvertaisuussuunnitelmissaan. Saamelaisten kotiseutualueella toimivaltaiset kansalliset, alueelliset ja paikalliset viranomaiset varmistavat, että niiden yhdenvertaisuussuunnitelmiin sisältyy saamen kielten ja saamenkielistä opetusta ja saamenkielisten palveluiden saatavuutta parantavia ja ylläpitäviä konkreettisia toimenpiteitä. Kotiseutualueen ulkopuolella toimivat viranomaiset, joiden toimialueella asuu merkittävä määrä saamenkielisiä henkilöitä (suhteessa saamenkielisten kokonaismäärään), varmistavat, että palvelutarpeet saamen kielillä on otettu huomioon yhdenvertaisuussuunnitelmassa. Viranomaisen on yhdenvertaisuussuunnitelmaa laatiessaan tehtävä yhteistyötä ja kuultava saamelaisia edustavia tahoja. Yhdenvertaisuussuunnitelmissa on mahdollisuus painottaa saamen kielten taitoa rekrytointiprosesseissa, samoin se voidaan ottaa huomioon uralla etenemiseen liittyvissä kysymyksissä. Yhdenvertaisuussuunnitelma voi sisältää toimenpiteitä viranomaisen saamen kielten taidon parantamiseksi sekä kielikoulutuksen että saamenkielisen henkilöstön palkkaamisen kautta. Suositeltavaa olisi luoda mahdollisuuksia virkamiesten ja muiden työntekijöiden saamen kielen taidon hankkimiseen ja kehittämiseen työajalla sekä selvittää mahdollisuudet lisätä saamen kielen käyttöä viranomaistoiminnassa ja julkisissa palveluissa. Vastaa: OM, SM, Saamelaisten kotiseutualueen viranomaiset ja kotiseutualueen ulkopuolella toimivat viranomaiset tarpeen mukaan, saamelaiskäräjät

Näkemyksenne viranomaisten ja julkisyhteisöjen saamen kielen käytön lisäämistä koskevasta toimenpide-ehdotuksesta? (18)

Saamen kielen koulutusta tulee järjestää kaikille viranomaisille, myös suomenkielisille.

On tärkeää aloittaa tavoitteellinen rekrytointi, jotta saamelaistaustaiset ovat jatkossa edustettuna eri ammattikunnissa ja siten taataan saamenkielisten palveluiden saatavuus.

Saamen kielten opetus tulee olla kaikkien oppilaiden ja vanhempien ulottuvilla, ei pelkästään saamelaisten (vrt. Norja, jossa saamen kieli on kaikkien oppilaiden oppiaineena peruskoulussa vuodesta 2006).

VI Saamenkielisiä radio-, tv- ja internet-sisältöjä lisätään

Ehdotus 19

Lisätään saamenkielistä televisiotarjontaa vakinaistamalla lapsille tarkoitettu saamenkielinen televisio-ohjelma ja ryhdytään tuottamaan ja lähettämään televisiossa (pääasiassa 13–17-vuotiaille nuorille tarkoitettua) nuortenohjelmaa eri saamen kielillä. Muilla kielillä tuotetun ohjelmiston tekstittämistä saamen kielille lisätään.

Vastaa: YLE

Ehdotus 20

Käynnistetään digitaalisen median mahdollisuuksia hyödyntävän saamenkielisen elävän arkiston ja opetusvälineen suunnittelu ja kehittäminen.

Vastaa: Saamelaiskäräjät, YLE

Näkemyksenne saamenkielisiä radio-, tv- ja internet-sisältöjen lisäämistä koskevista toimenpide-ehdotuksista (19-20)?

Lapsille tarkoitetun saamenkielisen televisio-ohjelman vakinaistaminen ei riitä, vaan sille on myös löydettävä oma ohjelmapaikka ja lapsille sopiva ohjelma-aika (ei keskellä yötä, kuten nykyisin). Sama koskee saamenkielisiä uutisia. Tarvitaan myös säännöllistä saamenkielistä ajankohtaisohjelmaa kaikilla suomessa puhutuilla saamen kielillä.

Yhteistyötä kannattaa lisätä Norjan, Ruotsin ja Venäjän kanssa ohjelmatarjonnan lisäämiseksi.

VII Saamen kielen huoltoa, tallentamista ja tutkimusta parannetaan

Ehdotus 21

Saamen kielen tutkimusta on vahvistettu vuoden 2012 alusta alkaen kokoamalla yhteen vähäisiä tutkimusresursseja Oulun yliopistoon Kotuksesta. Opetus- ja kulttuuriministeriö osoittaa jatkossakin valtion rahoitusta Oulun yliopistolle sen valtakunnallisen erityistehtävän hoitamiselle saamen kielen ja kulttuurin opetuksessa ja tutkimuksessa. Saamen kielen opetusta ja tutkimusta jatketaan myös Lapin ja Helsingin yliopistoissa. Tutkimusta ja kielen huoltoa kehitetään myös pohjoismaisella yhteistyöllä.

Vastaa: OKM

Näkemyksenne saamen kielen huoltoa, tallentamista ja tutkimusta koskevasta toimenpide-ehdotuksesta? (21)

Yhteistyön lisääminen on erityisen kannatettavaa.

VIII Saamelaisasteen ja -kulttuurin tukea sekä järjestöjen kielityötä vahvistetaan

Ehdotus 22

Saamenkielisen kulttuurin tukemiseen ja saamelaisjärjestöjen toimintaan tarkoitettu määräraha valtion vuoden 2012 talousarviossa on 182 000 euroa. Määrärahaa kasvatetaan asteittain siten, että se on vuonna 2016 suuruudeltaan vähintään 1 000 000 euroa. Määrärahaan sisältyy myös tuki pääkaupunkiseudulle perustettavalle saamelaisten kohtaamispaikalle.

Vastaa: OKM, saamelaiskäräjät

Ehdotus 23

Pääkaupunkiseudulle perustetaan saamelaisten kohtaamispaikka, jonka tehtävänä on saamelaisen kulttuurin ja saamen kielten edistäminen. Kohtauspaikan perustaminen ja toiminta rahoitetaan korottamalla saamenkielisen kulttuurin tukemiseen ja saamelaisjärjestöjen toimintaan tarkoitettua määrärahaa siten kuin ehdotuksessa 22 on esitetty.

Vastaa: Saamelaiskäräjät, saamelaisyhdistykset, OKM

Näkemyksenne saamelaisasteen ja -kulttuurin tuen sekä järjestöjen kielityön vahvistamista koskevista toimenpide-ehdotuksista (22-23)?

Valtion tuki saamelaisasteelle on riittämätöntä. Saamelaiskäräjien myöntämä saamelainen kulttuurimääräraha on jo useiden vuosien ajan ollut riittämätön edistämään saamelaisaidetta. Määräraha on erittäin pieni ja sen reaaliarvo on laskenut merkittävästi 2000-luvulla. Sen sijaan, että valtio olisi korottanut saamelaisa kulttuurimäärärahaa, se leikkasi sitä vuonna 2012 noin 20 000 eurolla huolimatta saamelaiskäräjien vuosia kestäneestä määrärahan nostamisyrityksistä. Saamelainen kulttuurimääräraha on nostettava riittävälle tasolle erityisesti siksi, että se on ainut rahoituslähde, jossa apurahansaajista päättävät saamelaiset itse (kulttuurinen itsehallinto). Yksittäisille taiteilijoille suunnattu tuki ja järjestöille myönnettävät avustukset pitää erottaa omiksi erillisiksi määrärahoikseen.

Saamelaiskulttuurikeskus Sajoksen keskeiset toimijat Alkuperäiskansojen elokuvakeskus ja

Saamelaismusiikkikeskus sekä Saamelainen lastenkulttuurikeskus tarvitsevat riittävän rahoituksen, jotta ne voivat toimia täysipainoisesti koko saamelaisalueella ja myös sen ulkopuolella.

Valtion taiteen edistämisyhteisöissä tulee ottaa saamelaisaste paremmin huomioon. Taidetoimikunnissa pitää käyttää tarvittaessa asiantuntija-apua, jotta varmistetaan riittävä saamelaiskulttuurin tuntemus. Saamelaisen läänintaiteilijan toimeen tulee olla korvamerkitty määräraha. Perustetaan saamelaisasteilijoille

stipendiaattijärjestelmä, jossa heitä tuetaan 5-, 3- tai 1-vuotisilla työskentelyapurahoilla. Vastaava malli on jo käytössä Norjassa. Saamenkielinen kaunokirjallisuus tarvitsee erityistukea. Saamelaisille kirjailijoille pitää perustaa oma tukimuoto, jonka jakamisessa huomioidaan kaikki saamen kielet. Myös muiden taiteenalojen taiteilijoiden tukeminen (muusikot, elokuvaohjaajat jne.) parantaa saamen kielten asemaa ja edistää niiden käyttöä. Taiteilijoiden työskentelyedellytysten tukeminen vaikuttaa myönteisesti myös muun saamelaisväestön itsetuntoon ja identiteettiin.

Saamelaistaiteen ja -kulttuurin pohjoismaisten ja kansainvälisten yhteyksien edistäminen on olennainen osa kulttuurin ja taiteen elinvoimaisuuden vahvistamisessa. Alkuperäiskansojen taiteilijoiden kansainväliseen yhteistyöhön tulee myöntää valtion tukea.

Korjaus: Kohdassa Joiku (ohjelman sivulla 50) mainitaan, että Suomessa on kolme pääjoikutyyppeä: Luohti (pohjoissaame), livde (inarinsaame) ja leu'dd (koltansaame). Nykyisissä tutkimuksissa näitä kolmea pidetään omina perinteinä. Siksi ei pitäisi puhua pääjoikutyypeistä, vaan perinteisistä saamelaisista vokaalimusiikkilajeista. Näin inarinsaamelaista ja koltansaamelaista vokaalimusiikkiperinnettä ei alisteta pohjoissaamelaisen joien alle.

IX Muut toimenpiteet

Ehdotus 24

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistamisen yhteydessä lisätään saamelaisia ja heidän kulttuuriaan koskevaa tietoa perusopetuksessa. Saamelaisopetuksessa lisätään saamelaisten perinteistä tietoa ja saamelaista kulttuuria koskevaa osuutta eri oppiaineiden sisällöissä. Opetussuunnitelman perusteiden toimeenpanoa tuetaan oppimateriaalilla.

Vastaa: OPH ja saamelaiskäräjät

Ehdotus 25

Kootaan internetiin saamelaisperheille ja muille perheille tarkoitettua tietoa, jossa käsitellään lapsen kaksi- ja monikielisyyttä sekä saamen kielen ja saamenkielistä opetusta. Tietoa tuotetaan kolmella Suomessa puhutulla saamen kielellä ja suomeksi.

Vastaa: OPH, saamelaiskäräjät

Ehdotus 26

Äitiys- ja lastenneuvoloiden henkilökunnalle järjestetään saamelaisten kotiseutualueella ja soveltuvin osin myös muualla maassa täsmäkoulutusta saamen kielestä äidinkielenä, kaksi- ja monikielisyydestä sekä saamelaisesta kulttuurista.

Vastaa: Kunnat, SAKK, oppilaitokset, ammattikorkeakoulut

Ehdotus 27

Saamenkielisen nuorisokulttuurin, mukaan lukien nuorten liikuntakulttuurin, tukeminen otetaan yhdeksi painopisteeksi myönnettäessä valtionavustuksia taiteen, kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön alueilla.

Vastaa: OKM ja muut ministeriöt valtionavustuksia myöntäessään

Ehdotus 28

Osana kerhotoiminnan vakiinnuttamista saamenkielinen kerhotoiminta otetaan yhdeksi kerhotoimintaan tarkoitettujen avustusten painopisteeksi.

Vastaa: OKM, OPH

Ehdotus 29

Opetushallituksen myöntämien vapaan sivistystyön opintoseteliavustusten kohderyhmiin lisätään saamenkielillä tarjottava opetus.

Vastaa: OPH

Ehdotus 30

Järjestetään saamen kielessä luku- ja kirjoitustaidottomiksi jääneille saamelaisille mahdollisuus oppia oman kielensä luku- ja kirjoitustaito.

Vastaa: vapaan sivistystyön oppilaitokset, SAKK

Näkemyksenne työryhmän esittämistä muista toimenpide-ehdotuksista? (24-30)

Kohdassa "Lisätään saamelaistietoa perusopetuksessa" tulee olla muotoilu: muutetaan saamelaisopetus saamelaiskulttuurilähtöiseksi. Pelkän tiedon lisääminen opetuksessa ei riitä; täytyy muuttaa koko opetuksen monesti suomalaisesta kulttuurista kumpuava ajattelutapa saamelaiskulttuurilähtöiseksi ja globaalisti pohjoisia alkuperäiskulttuureja huomioivaksi.

Nuorisokulttuurin aktiivinen tukeminen edistää merkittävästi saamelaisten itsetunnon vahvistamista ja sitä kautta myös omaehtoista kielen ja kulttuurin vaalimista.

Muuta lausuttavaa työryhmän ehdotuksesta?

Väestötietojärjestelmässä on puutteita äidinkielen merkitsemisen osalta ja järjestelmää tulee kehittää. Eri saamen kielet pitää huomioida erikseen, jotta tieto kieliryhmien koosta on saatavilla. Lisäksi kaksikielisyyden tulee olla järjestelmässä yhtenä vaihtoehtona – kaksikielisyyys lisääntyy ja on yleistä suomenruotsalaisten ja muiden vähemmistöjen keskuudessa.

Erityisryhmiä esim. vammaisia ei selvityksessä ole huomioitu.

taidesihtööri

Kirsi Väkiparta